

Irina Petraș

**DESPRE
FEMINITATE,
MOARTE
ȘI ALTE
ETERNITĂȚI**

IDEEA EUROPEANĂ

IRINA PETRAȘ

DESPRE FEMINITATE, MOARTE ȘI ALTE ETERNITĂȚI

Carte apărută cu sprijinul
AUTORITĂȚII NAȚIONALE PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Colecția: BIBLIOTECA IDEEA EUROPEANĂ
Coperta colecției: Cristian NEGOI
Ilustrație coperta I: LAURA POANTĂ

Editori: Aura CHRISTI & Andrei POTLOG
Lector: Aura CHRISTI
Director economic: Mihaela DAVID
Tehnoredactor: Alexandra-Alina IONESCU
Departament difuzare: Adrian PREDA
Departament marketing: Claudia Maria RADU
Departament proiecte: Alexandru ȘTEFĂNESCU

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: fcideeaeuropeana@yahoo.com
www.ideeaeuropeana.ro

© IDEEA EUROPEANĂ, 2010

ISBN 978-973-1925-84-4

Printed in ROMANIA

IRINA PETRAȘ

DESPRE FEMINITATE,
MOARTE ȘI ALTE ETERNITĂȚI

ESEURI

IDEEA EUROPEANĂ
2010

IRINA PETRAȘ (n. 27 noiembrie 1947, Chirpăr/Sibiu) e absolventă a Facultății de Filologie din Cluj (1970). Doctor în litere (1980). Critic literar, eseistă, traducătoare. Debut absolut „*Luminița*”, 1957 (versuri). Debut editorial: *Proza lui Camil Petrescu*, 1981.

Volume: *Proza lui Camil Petrescu*, eseu, 1981; *Un veac de nemurire: Mihai Eminescu, Veronica Micle, Ion Creangă*, eseu, 1989; *Curente literare* – dicționar-antologie, 1992; *Figuri de stil* – dicționar-antologie, 1992; *Ion Creangă, povestitorul*, eseu, 1992; *Genuri și specii literare* – dicționar-antologie, 1993; *Camil Petrescu – schițe pentru un portret*, eseu, 1994; *Literatură română contemporană – secțiuni*, critică literară, 1994; *Metrică și prozodie* – dicționar-antologie, 1995; *Știința morții*, eseu, 1995; *Teoria literaturii* – dicționar-antologie, 1996; *Eminescu* – album-antologie, 1997; *Limba, stăpâna noastră. Încercare asupra feminității limbii române*, eseu, 1999; *Literatura română pentru gimnaziu și pentru examenul de capacitate*, 1999; *Poètes roumains contemporains*, antologie și prefață, Ecrits des Forges, Quebec, 2000; Marseille, 2000; *Panorama criticii literare românești. Dicționar ilustrat, 1950-2000*, 2001; *Știința morții*, vol. 2, eseu, 2001; *Teoria literaturii*, ed. a 2-a, revizuită, 2002; *Feminitatea limbii române. Genosanalize*, 2002; *Liviu Rebreanu, în Auteurs européens du premier XXe siècle*, vol. 1-2, Bruxelles, 2002; *Cărțile deceniului 10*, critică literară, 2003; *Camil Petrescu. Schițe pentru un portret*, eseu, 2003; *Fabrica de literatură*, 2003; *Mic îndreptar de scriere corectă*, 2004; *Ion Creangă. Povestitorul*, eseu, 2004; *Despre locuri și locuire*, eseu, 2005; *Miezul lucrurilor. Convorbiri cu Alexandru Deșliu*, 2006.

Traduceri (din engleză și franceză): Henry James, *Povestiri cu fantome*, 1991; Anatoli Ribakov, *Copiii din Arbat*, 1991; Edgar Wallace, *Secretul cercului purpuriu*, 1991; Edgar Wallace, *Misterul narcisei galbene*, 1991; Marcel Moreau, *Discurs contra piedicilor*, 1993; Marcel Moreau, *Farmecul și groaza*, 1994; Virgil Tănase, *România mea*, 1996; *Poeți din Quebec*, antologie, 1997; Sylvain Rivière, *Locuri amume*, 1997; Marcel Moreau, *Artele viscereale*, 1997; Marcel Moreau, *Celebrarea femeii*, 1998; Jacques de Decker, *Roata cea mare*, 1998; Jean-Luc Outers, *Locul mortului*, 1998; Michel Haar, *Cântul pământului. Heidegger și temeuriile istoriei ființei*, 1998; G. K. Chesterton, *Orthodoxia sau dreapta credință*, 1999 (ed. a II-a, 2002); *Colecția bilingvă „Bufnița”* (trad. din Henry James, D.H. Lawrence, Ambrose Bierce, Mark Twain, Guy de Maupassant, Anatole France), 1999 (ed. a II-a, 2003; ed. a III-a, 2004); *Poeme. Cinci poeți portughezi* (în colab.), 1999; Constantin Stoiciu, *Fragmente frivole de eternitate*, 2001; Philip Roth, *Animal pe moarte*, 2001; 2005; Jean-Luc Outers, *Compania apelor*, 2002; Michel Lambert, *A treia treaptă*, 2003; Marcel Moreau, *Extaz pentru o domniță româncă*, 2004; Marcel Moreau/Ștefan J. Fay, *Epistolar*, 2005; Philippe Jones, *Proze*, 2005.

Cărțile mele despre moarte, despre limba română și despre locuri sunt tot atâtea exerciții de luciditate. Ca interbelicii, nu vreau să trec prin viață purtând cu mine un străin/o străină. Forma eseului-din-fragmente¹ îmi convine – se mulează pe călătoria mea capricioasă și liberă printre cărți, întâmplări și amintiri. Acum – în încercarea de a aduna într-un singur volum miezul celor cinci cărți despre eternitățile cu pricina apărute de-a lungul unui deceniu: 1995-2005 –, mă întemeiez, din nou, pe bănuiala/credința că totul se leagă de tot, într-o țesătură cu înțelesuri infinite, și că, deci, cioburile mele vor rotunji ele singure un înțeles, chiar dacă vor părea și chiar sunt, de multe ori, lăsate în suspendarea lor deschisă.

¹ Pentru Andrei Pleșu, cel din *Jurnalul de la Tescani*, 1993, fragmentul reflectă „procedura intimă a gândirii.” Gândim *intermitent*. Intermitența nu e numai „condiția gândirii, dar și igiena ei, ritmul ei real în planul omenescului.” Gabriel Liiceanu (*Cearta cu filosofia*, București, Ed. Humanitas, 1992) vorbește, apropo de scrierea filosofică *adevărată*, dar trimitând, în fond, și la orice scriere ivită dintr-un exercițiu de luciditate, despre scris ca „diagramă a unei *rătăcirii* în spațiul gândirii: pentru că un gând nu se derulează niciodată într-o impecabilă linearitate.” Gândirea fiind fatal fragmentară, „singurul comportament onest” rămâne: „*a scrie fragmentar în orizontul unei singure idei.*”

DESPRE FEMINITATE

ÎNCHEIERI

Neavând nici mijloacele, nici intenția (dorința) de a (re)construi un *tratat* despre limba maternă, orice tentativă de a pune în ordine/ în sistem lecturile mi s-a părut limitatoare, abuzivă, ba chiar nerușinată. Am ales să mă situez în zumzetul bibliotecii, să mă las întretăiată de fragmente, bântuită de ipoteze suspendate și de ficțiuni. Și să adaug propriul murmur fragmentar. Oricum, nimic cu adevărat omenesc „nu e gata ca o fotografie”, cum bine zicea Eminescu. Căci sunt „puteri constructive în noi”. Trăind în limbă, prin ea, niciodată nu vom avea acces la o experiență obiectivă în ce o privește. Ca și moartea, limba maternă e „intravitală” și experiență de gradul doi.

Când am socotit că mă pot opri și pot da fragmentelor coerența unei provocări la discuție, am găsit un exemplar din *La poétique de la reverie* a lui Gaston Bachelard. O căutam, o văzusem citată în vreo două locuri. Ca și în cazul „*Științei morții*” – unde descoperirea lui Levinas și a morții intravitale m-a ajutat să adaug tușa finală, să găsesc numele potrivit și confirmarea atitudinii mele –, „visătorul de cuvinte” Bachelard venea să confirme, în 20 de pagini, ceea ce aflasem și formulasem deja, după câțiva ani buni de lecturi și scormoniri printre cărți și cuvinte. Coincidența, nu doar a încheierilor suspendate, ci și a atitudinii – un pic exaltată, categoric îndrăgostită de cuvinte și de magia lor, pripită, dar nu și

prăpăstioasă, luându-și libertatea de a decreta acolo unde îndoiala și reticența ar fi fost mai potrivite –, mi s-a părut uimitoare. Îmi găsisesem *martorul* ideal! Bachelard își lua precauțiunea de a se numi „filosof visător”, adică unul nu neapărat supus rigorilor unui sistem, ci „visând la limba sa maternă, în limba sa maternă”. În 1960, Gaston Bachelard se întreba cu o mirare dezarmant de copilăroasă: „E posibil să existe limbi care pun fântâna la masculin?” *Der Brunnen*-ul i se părea monstruos și diabolic. Cam pe-atunci aflasem, la lecțiile de germană cu *tante Adele*, că soarele e feminin în germană, iar uluirea mea nu avea margini. Învățam la școală franceza și rusa, nepotriviri „diabolice” erau și acolo, dar acelea erau limbi „din cărți”, unde se puteau petrece – pentru fetița de 12 ani care eram – orice lucruri ciudate. Germana, însă, era limba vorbită de oameni în carne și oase, de prietenii mei din vecini! Începusem să-i privesc altfel, pândind clipa în care se vor dezmetici și vor înțelege în ce greșeală se află! Mă întreb ce-aș fi gândit atunci dacă aflam că maghiara nu are genuri?!

Capitolul cu pricina, din cartea lui Bachelard, gardat de două motouri – unul din Alain Bosquet: „În adâncul fiecărui cuvânt asist la nașterea mea”, celălalt din Henri Bosco: „Am amuletele mele: cuvintele” –, îmi da de la început apă la moară descoperind „nevoia de a pune la feminin tot ceea ce înseamnă învăluire și blândețe dincolo de desemnările prea simplu masculine ale stărilor noastre sufletești”. Franceza are „les rêves et les rêveries, les songes et les songeries”. Remarcă mărunță pentru filosofii limbajului universalului și pentru gânditorii care consideră limba simplu instrument de exprimat gândirea. „Dar un filosof gânditor, un filosof care încetează să mediteze când imaginează și care, astfel, pronunță pentru uz propriu divorțul intelectului și al imaginației, un asemenea filosof, când visează la limbaj, când cuvintele ies pentru el din chiar adâncul visurilor (gândurilor), cum să rămână nepăsător la rivalitatea masculinului și femininului pe care o descoperă la originea vorbirii?” Servindu-se de perechea psihologică *animus/ anima* (numărată de Jung printre arhetipuri), Bachelard încearcă să demonstreze „permanența feminității”. Voi recurge la exemplele sale ori de câte ori, în paginile ce urmează, voi simți nevoia unui martor.